“Assosiativlik sazişi” tərəflərin tərəfdaşlığına, ehtiyaclarına və qarşılıqlı yardım imkanlarına əsaslanan ikitərəfli əlaqə sənədidir. Müqavilə ölkənin Avropa standartlarına uyğun vahid inkişaf planını ətraflı təsvir edir və bu plan həyata keçirildikdən sonra Gürcüstan Avropa İttifaqı standartlarına uyğun ölkə olacaq.

Sənəddə ölkəyə sülh və sabitlik gətirən icbari islahatlardan (insan hüquqları, qanunun aliliyi, korrupsiyaya və transmilli mütəşəkkil cinayətkarlığa qarşı mübarizə və s.) bəhs edilir, sazişin ən mühüm bəndlərindən biri dərin və Avropa İttifaqı ilə hərtərəfli azad ticarət zonasıdır (DCFTA), nəticədə Gürcüstanda istehsal olunan məhsul və xidmətlər sektoru üçün Avropa İttifaqı bazarı açılıb.

2010-cu ilin iyulunda Gürcüstan və Avropa İttifaqı Assosiativlik sazişinin hazırlanması üzərində işə başlayıb. 2011-ci ildə danışıqlar məsələsinə Dərin və Hərtərəfli Azad Ticarət Zonası (DCFTA) hissəsi əlavə edildi. Assosiativlik sazişi tərəflərin tərəfdaşlığına, ehtiyaclarına və qarşılıqlı yardım imkanlarına əsaslanan qarşılıqlı əlaqə sənədidir. Bu saziş Gürcüstan üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edir, çünki demokratiyanın və rəqabətədavamlı iqtisadiyyatın inkişafı üçün ətraflı vahid plandır və bu plan həyata keçirildikdən sonra Gürcüstan Avropa İttifaqının üzv ölkələri kimi demokratiyaya və azad bazar iqtisadiyyatına malik olan ölkəyə çevriləcək.

Assosiativlik sazişi Gürcüstanın Avropa İttifaqı ilə yaxınlaşması üzrə fəaliyyət planıdır və ölkənin siyasi, sosial və iqtisadi həyatının demək olar ki, bütün sahələrini əhatə edir. O, həmçinin Dərin və Hərtərəfli Azad Ticarət Zonasının (DCFTA) komponentini ehtiva edir və Avropa İttifaqı ilə yaxınlaşma üçün mühüm konkret mexanizmləri nəzərdə tutur.

“Gürcüstan-Avropa İttifaqı Assosiativ Sazişi” 1996-cı ildə imzalanmış „Tərəfdaşlıq və Əməkdaşlıq haqqında Sazişi” (Partnership and Cooperation Agreement – PCA) əvəz edib və Gürcüstanla Avropa İttifaqı arasında əməkdaşlıq üçün yeni hüquqi baza yaradacaq. PCA ilə müqayisədə “Assosiativlik sazişi” Gürcüstan və Avropa İttifaqı arasında əməkdaşlığın bütün prioritet sahələrində əməkdaşlığın daha da dərinləşdirilməsini nəzərdə tutur.

Gürcüstan və Avropa İttifaqı arasında “Assosiativlik sazişi” üzrə danışıqlar rəsmi olaraq 2010-cu ilin iyulunda (Dərin və Hərtərəfli Azad Ticarət Zonasının komponenti üzrə isə – 2011-ci ilin dekabrında) başlayıb. Danışıqlar zamanı sazişin siyasi hissəsi üzrə 15

plenar sessiya, dərin və hərtərəfli azad ticarət zonası üzrə 6 raund, sektorlar üzrə əməkdaşlıq məsələləri və DCFTA üzrə 100-ə yaxın videokonfrans keçirilib. Danışıqlar 2013-cü ilin iyulunda başa çatıb. Danışıqlar prosesinə Gürcüstanın bütün aidiyyəti nazirlikləri və qurumları cəlb olunub. Sazişin paraflanması (tərəflərin nümayəndə heyətlərinin başçıları tərəfindən sazişin hər səhifəsində inisialların qoyulması ilə müzakirə olunmuş mətnin təsdiqi) 29 noyabr 2013-cü il tarixində “Şərq Tərəfdaşlığı” Vilnüs Sammiti çərçivəsində baş tutdu . Gürcüstan kimi, Avropa İttifaqının Şərq Tərəfdaşlığının daha iki ölkəsi Avropa İttifaqı ilə Assosiativlik haqqında saziş imzalayıb: Moldova və Ukrayna. Avropa İttifaqının digər ölkələrlə də Assosiativ sazişləri var, lakin Şərq Tərəfdaşlığının üç ölkəsi – Moldova, Gürcüstan və Ukrayna ilə imzalanmış saziş xüsusidir, çünki siyasi və sahəvi əməkdaşlıq məsələləri ilə yanaşı dərin və hərtərəfli azad ticarət məkanının bir hissəsini əhatə edir.

Saziş Avropa İttifaqı və onun qanunvericiliyi ilə o qədər yüksək səviyyədə yaxınlaşmanı əhatə edir ki, onun effektiv həyata keçirilməsi faktiki olaraq ölkənin avropalaşma prosesini dönməz edir. “Assosiativlik sazişi” Avropa İttifaqı ilə siyasi assosiativlik və tədricən iqtisadi inteqrasiya məqsədi daşıyır. Müqavilə Gürcüstanın Avropaya canatmasını və Avropa seçimini tanıyır. Qeyd edilir ki, Avropa İttifaqının əsaslandığı ümumi dəyərlər – demokratiya, insan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi, qanunun aliliyi, eləcə də siyasi assosiativliyin və iqtisadi inteqrasiyanın təməl daşıdır. Assosiativlik sazişi Gürcüstanın Avropa canatmalarını tanıyır.

Sazişdə Gürcüstanın müstəqilliyi, suverenliyi, ərazi bütövlüyü və beynəlxalq səviyyədə tanınmış sərhədlərinin toxunulmazlığı prinsiplərinə tam hörmət ifadə edilir. Münaqişədən sonrakı reabilitasiya və barışığa yönəlmiş səylərin birgə dəstəkləndirilməsinə xüsusi diqqət yetirilir. Münaqişənin sülh yolu ilə həlli tərəflər, eləcə də digər müvafiq beynəlxalq subyektlər arasında siyasi dialoqun əsas mövzularından biri olacaq (Assosiativlik sazişinin ilkin layihəsində münaqişənin sülh yolu ilə həllinə dair ayrıca maddə nəzərdə tutulmayıb və bu məqalə Gürcüstandan olan danışıqlar nümayəndə heyətinin səyləri nəticəsində ortaya çıxdı).

Assosiativlik sazişi hər iki tərəf – Gürcüstan və Avropa İttifaqı üçün eyni dərəcədə məcburidir. Bu, iki bərabər tərəf arasında müqavilədir. Assosiativlik sazişi, beynəlxalq müqavilə kimi status baxımından milli qanunvericilikdən yüksəkdir, lakin ölkənin konstitusiyasından aşağıdır. Belə ki, Assosiativlik sazişi ilə milli qanunvericilik arasında hüquqi ziddiyyət yarandıqda qanunvericilik, Konstitusiyaya uyğun gəlmədikdə isə müqavilə dəyişdirilməlidir.

Sazişin ümumi hissəsində tərəflər Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İnsan Hüquqları Bəyannaməsi (1948), Avropa Konvensiyası (1950), Helsinki Yekun Aktı (1975) və Paris Xartiyası (1990) ilə müəyyən edilmiş insan hüquq və azadlıqlarının ümumi demokratik prinsipləri ilə razılaşırlar ki, həm daxili, həm də xarici əlaqələrdə bu sənədləri rəhbər tutsunlar; kütləvi qırğın silahlarının yayılmaması prinsiplərinə riayət etsinlər. Müqavilə tərəfləri azad bazar iqtisadiyyatı, davamlı inkişaf və effektiv multilateralizm sadiqliyi öhdəliklərini üzərinə götürürlər. Qanunun aliliyi, yaxşı idarəetmə, korrupsiya və transmilli mütəşəkkil cinayətkarlıqla mübarizə yolu ilə tərəflər regional sülh və sabitliyə, ölkələrin ərazi bütövlüyü və müstəqilliyinin təmin edilməsinin qayğısına qalırlar.

Sazişdə Gürcüstanın Avropa İttifaqının dəstəyi ilə konkret islahatlar apardığı konkret sahələr müəyyən edilib:

Ümumi Avropa dəyərlərinin möhkəmləndirilməsi və qorunması – demokratiya və qanunun aliliyi, yaxşı idarəetmə, insan hüquqları və əsas azadlıqlara sadiqlik və yayılması; beynəlxalq hüquq, o cümlədən beynəlxalq səviyyədə tanınmış sərhədlər daxilində suverenlik və ərazi bütövlüyü prinsiplərinə hörmət; münaqişənin sülh yolu ilə həllinin dəstəkləndirilməsi.

Xarici və təhlükəsizlik siyasəti – müvafiq sahələrdə siyasi dialoqun və əməkdaşlığın dərinləşdirilməsi, o cümlədən daxili islahatlar, beynəlxalq kütləvi qırğın silahlarının yayılmaması, regional sabitlik və s.

Ədalət, azadlıq və təhlükəsizlik – məhkəmə hakimiyyətinin müstəqilliyinin artırılması, ədalət mühakiməsinə çıxış və ədalətli məhkəmə araşdırması hüququnun təmin edilməsi; miqrasiya idarəçiliyi, insan alverinə qarşı effektiv mübarizə; “qara” pulların yuyulmasına, mütəşəkkil cinayətkarlığa və korrupsiyaya qarşı mübarizə; qanunsuz narkotik vasitələrin dövriyyəsinin qarşısının alınması və ona qarşı fəal mübarizə; şəxsi məlumatların mühafizəsinin təmin edilməsi və terrorizmin maliyyələşdirilməsinin qarşısının alınması; sərhəd idarəetməsi, şəxsi məlumatların mühafizəsi və digər məsələlər üzrə əməkdaşlığın genişləndirilməsi.

Sahə üzrə siyasətin bütün sahələrinin modernləşdirilməsi və Avropa standartlarının tətbiqi – nəqliyyat, enerji, ətraf mühitin mühafizəsi, kənd təsərrüfatı, turizm, tədqiqat və texnologiya, məşğulluq və sosial siyasət, səhiyyə, təhsil, mədəniyyət, vətəndaş cəmiyyəti, regional inkişaf və s.

Gürcüstan və Avropa İttifaqı arasında dərin və hərtərəfli azad ticarət zonasının (DCFTA) formalaşdırılmasını nəzərdə tutur . Assosiativlik sazişində ticarətlə bağlı məsələlərin

həyata keçirilməsi Gürcüstanın Avropa İttifaqının daxili bazarına tədricən iqtisadi inteqrasiyası üçün real mexanizm yaradır.

Sazişin V hissəsi Gürcüstan və Avropa İttifaqı arasında aşağıdakı 23 sahə üzrə əməkdaşlığı nəzərdə tutur: 1) nəqliyyat; 2) enerji; 3) ətraf mühitin mühafizəsi; 4) iqlimlə bağlı hərəkətlər; 5) sənaye müəssisələrinin və dağ-mədən fəaliyyətinin siyasəti; 6) korporativ idarəetmə, korporativ hüquq, mühasibat uçotu və audit; 7) maliyyə xidmətləri; 8) informasiya cəmiyyəti; 9) turizm; 10) kənd təsərrüfatı və onun inkişafı; 11) balıqçılıq və dəniz idarəçiliyi; 12) tədqiqat, texnologiyanın inkişafı və nümayişi; 13) müştəri siyasəti; 14) məşğulluq, sosial siyasət və bərabər imkanlar; 15) ictimai səhiyyə; 16) təhsil, təlim və gənclər; 17) mədəniyyət sahəsində əməkdaşlıq; 18) audio-vizual və media sahəsində əməkdaşlıq; 19) idman və fiziki fəaliyyət sahəsində əməkdaşlıq; 20) vətəndaş cəmiyyəti sahəsində əməkdaşlıq; 21) regional inkişaf, transsərhəd və regional əməkdaşlıq; 22) mülki müdafiə; 23) Avropa İttifaqı agentliklərində və proqramlarında iştirak.

Assosiativlik sazişinin icrasına nəzarət etmək üçün assosiasiya şurası (nazirlər səviyyəsində), assosiasiya şurasına öz vəzifə və funksiyalarını yerinə yetirməkdə köməklik göstərən assosiativ komitəsi (nazir müavinləri səviyyəsində) yaradılmışdır. Assosiativ Komitəsinə xüsusi yaradılmış tematik alt komitələr kömək edir. Alt komitələr dövlət qulluqçuları səviyyəsində toplanır və konkret sahə ilə bağlı məsələləri müzakirə edirlər. Assosiativlik sazişi ilə bağlı fikir mübadiləsi aparmaq üçün Avropa Parlamenti və Gürcüstan Parlamentinin üzvləri Parlament Assosiasiyası Komitəsi yaradıblar. Parlamentin Assosiasiya Komitəsi Sazişin icrası ilə bağlı Assosiasiya Şurasından müvafiq məlumat tələb etmək imkanına malikdir.

Gürcüstan-Avropa İttifaqının assosiativ gündəliyi (Association Agenda) Assosiativlik sazişində qəbul edilmiş öhdəliklərin prioritet məsələlərinin planıdır. Bu plan Assosiativlik sazişinin icrasına hazırlaşır və onun səmərəli həyata keçirilməsinə kömək edir. Assosiativ Gündəlik Gürcüstan-Avropa İttifaqının Assosiativlik sazişinin əsas icra alətidir və Assosiativlik sazişində nəzərdə tutulmuş əməkdaşlığın bütün sahələrində Gürcüstan və Avropa İttifaqı arasında razılaşdırılmış spesifik prioritetləri əhatə edir.

Gürcüstan Assosiativlik gündəliyinin 2014-2016 və 2017-2020-ci illər üçün assosiativ gündəliyinin prioritetlərinin həyata keçirilməsində mühüm irəliləyiş əldə edib. Bu müddət ərzində ölkənin Avropa İttifaqı ilə dərin siyasi assosiativ və iqtisadi inteqrasiyaya doğru irəliləyişini təmin edən əsaslı islahatlar yeni gündəmdə (2021-2027) qəbul edilir və müsbət qiymətləndirilir.

Hazırda Gürcüstan Assosiativlik sazişinin həyata keçirilməsinin fəal mərhələsindədir – Avropa İttifaqı ilə qanunvericilik və qurumlar arasında yaxınlaşma davam edir, müxtəlif sahələrdə Avropa standartları intensiv şəkildə tətbiq edilir, sektorlararası əməkdaşlıq inkişaf edir və dərinləşir, Avropa təcrübəsi bərqərar edilir və Avropa İttifaqının ixtisaslaşmış qurumlarında və proqramlarında iştirak yolu ilə əlaqələr intensivləşdirilir və s. Müvafiq olaraq Assosiativliyin yeni gündəmi bu canatmanı əks etdirir.